

STÖRRE TURTURDUVA – BESTÄMNING AV *MEENA* OCH *ORIENTALIS*

Raritetskommitténs genomgång av de svenska fynden.

TEXT Mats Waern, på uppdrag av Raritetskommittén

Raritetskommittén startade vid årsskiftet 2019/2020 en projekt- och referensgrupp till stöd för sitt arbete. Inom ramen för denna har kommitténs tidigare ordförande Mats Waern fått uppdraget att bistå kommittén med att ta fram kriterier för publicering av fynd av större turturduva till underart: *meena* respektive *orientalis*. I uppdraget har också ingått att göra en genomgång av de svenska fynden för att, där det bedöms möjligt, bestämma dem till underart. Resultatet av Mats arbete, vilket Raritetskommittén har ställt sig bakom i april 2023, redovisas här.

TILL OCH MED 2022 finns det 39 godkända svenska fynd av större turturduva *Streptopelia orientalis*. Av dessa har fyra publicerats tillhörande den östligaste underarten *orientalis* medan övriga har placerats i kategorin "obestämd underart".

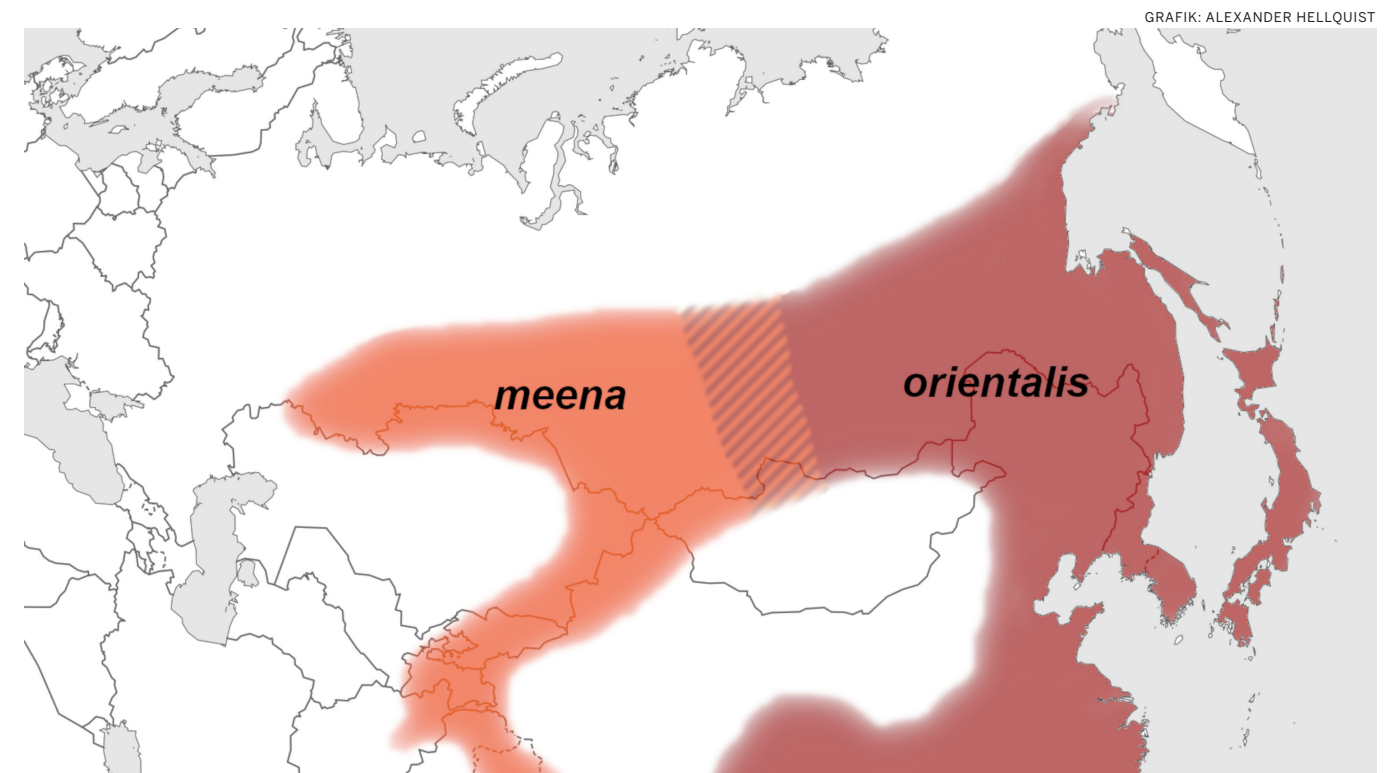
Raritetskommittén (Rk) har hittills valt att inte publicera några fynd av den västliga underarten *meena*, vilket kan förefalla märkligt eftersom denna häckar närmare Sverige, och även mot bakgrund av att ett flertal individer uppvisar tydligt *meena*-utseende.

Rk har dock historiskt känt en osäkerhet rörande utseendevariation och hur pass väldefinierade underarterna verkligen är.

Undertecknad har i samband med resor i Ryssland, Kazakstan och Kina studerat de båda formerna. Även skinnen på Zoologiska museet i Köpenhamn och Naturhistoriska riksmuseet i Stockholm har studerats. Det mest betydelsefulla underlaget för denna artikel är dock den rikliga mängd av foton som numera finns att tillgå på webben. En värdefull webbsida för häckande fåglar i Asien är sibirds.ru/v2taxon.php?s=292&l=en.

Den finska raritetskommittén utförde nyligen en studie utifrån skinnsamlingarna i Moskva och Sankt Petersburg som har presenterats i tidskriften *Roadrunner* (Lehikoinen & Huhtinen 2021). Syftet med den studien var att ta fram kriterier för publicering av *meena* och *orientalis* i Finland. Resultatet från Lehikoinens och Huhtinens skinnstudie är överlag samstämmigt med mina slutsatser.

Sammantaget bedömer Rk att det nu finns ett betryggande stort underlag för att definiera kriterier för publicering av dessa båda taxa.

Figur 1. Utbredning av större turturduva *Streptopelia orientalis* och underarterna *meena* och *orientalis*. Här visas inte utbredningen i södra Asien samt de ytterligare fyra underarter som finns beskrivna från Indien och Sydostasien. Det rasttrade området utgör en region där oklarhet råder.

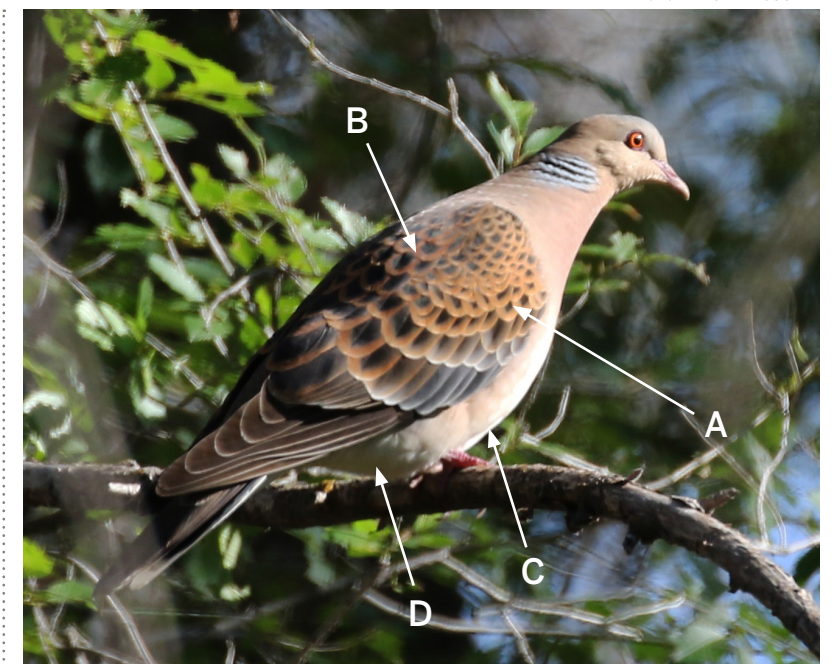
FOTO: KAAJAL DASGUPTA

FÖRR FANNS DET en allmän uppfattning att *meena* är en högländsduva och att *orientalis* häckar i tajgans lågland. Det är sant att *meena* häckar i höglänt barrskog i till exempel Ural, Altaj och Tien Shan. *Meena* häckar dock även i ett stort område i låglänt tajga i södra delen av centrala och västra Sibirien.

Enligt Cramp (1985) häckar *meena* i Centralasien österut till Altaj och söderut genom västra Himalaya till Nepal. I samma verk uppges *orientalis* häcka från Jenisejsänkan i centrala Sibirien och österut samt söderut genom Kina till östra Himalaya och norra Vietnam.

Jag har inte funnit några belägg för att de båda underarterna häckar sida vid sida, men enligt Cramp (1985) överlappar *meena* och *orientalis* i bergen mellan övre Ob och Jenisej samt i östra Altaj. Lehikoinen & Huhtinen (2021) hittade några skinn med motstridiga karaktärer från Omsk österut till Krasnojarsk – det vill säga mellan de båda underarternas kärnområden. Jag har dock inte funnit några tydligt motstridiga individer i fotomaterialet väster om Abakan, som ligger strax sydsydväst om Krasnojarsk i östra Altaj. Min gissning är att området mellan övre Jenisej och Angarafloden i södra Sibirien är högtintressant för studier av övergången mellan dessa former, men tyvärr finns det få foton från denna region.

Ytterligare fyra underarter finns beskrivna i

Större turturduva *S. o. meena*, adult, Sorbulak, Kazakstan, den 21 maj 2016. Rödbrun färgton över vingen är relativt jämnt utbredd. A) Mindre armtäckare har svart kärna som är skarpt avgränsad mot bred rödbrun inramning utan att "flyta ut" vid den synliga basen av fjädern. En vinge som den på fotot, lik turturduva *S. turtur*, uppvisar aldrig *orientalis*. B) Teckningen på skapulärer följer samma "regler" som för armtäckarna men är inte alltid en pålitlig karaktär. C) Vitaktig buk typisk för *meena*. D) Ljus/vitaktig bentrakt och undergump. Notera även ljus näbb med svag gul ton.

södra och sydöstra Asien. Dessa är dock inte aktuella som vagranter i Europa och de beskrivs därför inte närmare i denna artikel.

Utifrån Cramp (1985), Dementiev & Gladkov (1951), Lehtikainen & Huhtinen (2021) och foton och rapporter på webben, kan en ansats till uppdaterad utbredningskarta för *meena* och *orientalis* ritas upp, se figur 1.

Meena övervintrar på den indiska subkontinenten, medan *Orientalis* övervintrar i Sydostasien från södra Japan till Vietnam (Cramp 1985).

ENLIGT URBAN OLSSON finns ingen publicerad genetisk studie av komplexet större turturduva där skillnader mellan *meena* och *orientalis* studerats. Urban har dock sekvenserat en *meena* och en *orientalis*, och skillnaden i mitokondrie-DNA mellan dessa två individer var inte stor, cirka 0,7 procent. Inom en art är skillnaden mellan individer från samma lokal oftast 0 till 0,5 procent, medan 0,7 procent är en skillnad man ofta hittar mellan individer av samma art, fast från olika lokaler (Urban Olsson, muntligen).

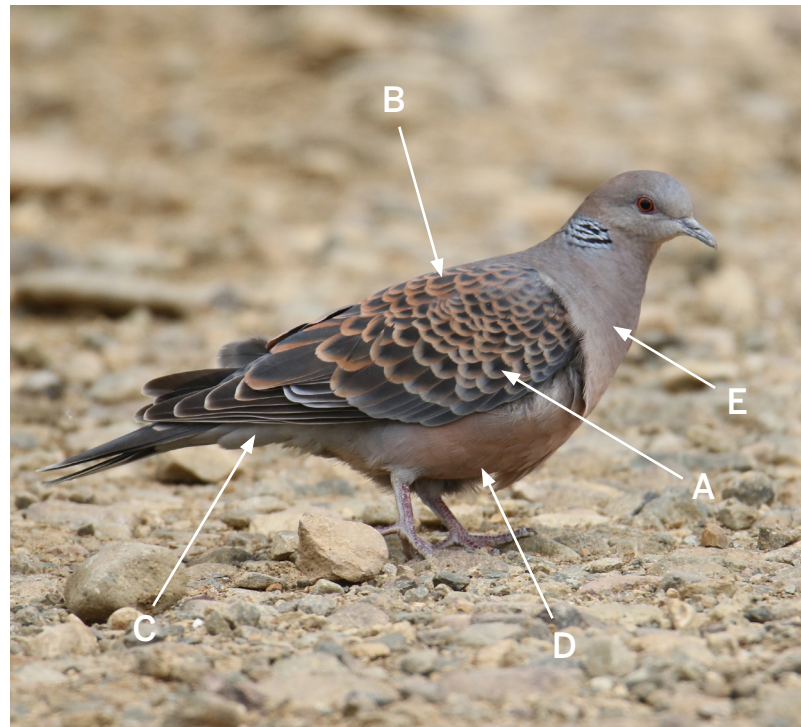
Utseendet för både *meena* och *orientalis* varierar i hög grad, men ytterligheterna är väl skilda och skapar inte några tveksamheter om underartstillhörighet. En lättbestämd *meena* ser vid första anblicken ut som en turturduva och kan till och med vara svår att skilja från denna, medan en lättbestämd *orientalis* upplevs som en mörk duva med fjällig vinge utan association till turturduva. De flesta individer kräver dock detaljstudier av dräktkaraktärer och viktigast att ge akt på är vingovansidans fjädrar och färg på buk, undergump och stjärtpopen.

Variationen i utseendet för de båda formerna är stor och det saknas fortfarande kunskap om vad som händer i gränslandet mellan underarternas utbredningsområden. Majoriteten av de större turturduvor som dyker upp i Europa bör dock kunna kategoriseras till underart, under förutsättning att det finns fullgod fotodokumentation.

ADULTA FÅGLAR Vingovansida

Färgtonen över vingen hos *meena* varierar från rostgul till rödbrun men är i regel relativt jämnt utbredd över hela täckarpartiet. Vanligen är *orientalis* som mest rödbrun på skapularer, tertialer, inre större och mellersta armtäckare, det vill säga inre delen av vingen och skuldran, för att sedan tappa den rödbruna tonen och bli mer grå på den yttre delen av täckarpartiet. Detta ger en mer varierad vingovansida jämfört med *meena*. För en del *meena* kontrasterar dock skapularer och mellersta, samt inre större vingtäckare en aning mot övriga vingen genom att ha mörkare rödbrun ton. Färgtonen i

FOTO: PAVEL PARKHAEV

Större turturduva *S. o. orientalis*, adult, Vladivostok, östra Ryssland, den 22 maj 2019. Överlag mörkare än *meena*. A) Denna individ har relativt breda rödbruna kanter på vingtäckare, men ge akt på att de svarta fjäderkärnorna inte är skarpt avgränsade samt "flyter ut" vid den synliga basen av fjädern – det är tydligt på bland annat de mindre armtäckarna. B) Notera att skapularerna kan vara lika de hos *meena* varför det är bäst att fokusera på vingtäckarna. C) Tydligt grå undergump typisk för *orientalis*. D) Mörk/rosagrå bentrakt och buk. E) Grått bröst.

FOTO: GENNADIY DYAKIN

Större turturduva *S. o. meena*, adult, Almaty, Kazakstan, den 27 juni 2012. Rödbrun färgton över vingen är relativt jämnt utbredd, men denna individ har ovanligt stora mörka centra på armtäckarna, det vill säga smala rödbruna kanter, vilket påminner om *orientalis*. Notera dock A) mindre armtäckare med svart kärna som är skarpt avgränsad mot rödbruna inramning utan att "flyta ut" nämnvärt vid den synliga basen av fjädrarna. B) Skapularerna följer i princip armtäckarnas utseende men kan vara mycket lika de för *orientalis* och bör vägas in med försiktighet. C) Bröst gammelfrosa och inte så brungrått (dock i skugga). D) Skynt av ljusare buk, som sannolikt hade framträtt mer om fågeln var vänd mot kameran. Notera även ljusare näbb med svag gul ton.

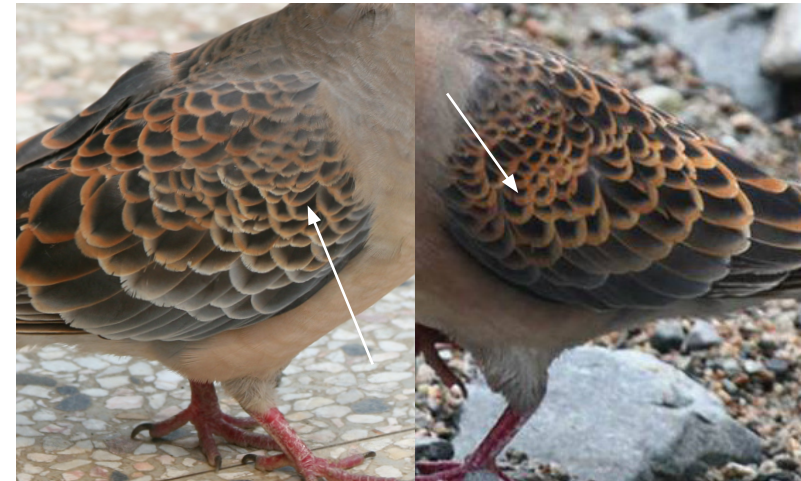
FOTO: PAVEL PARKHAEV

Större turturduva *S. o. orientalis*, adult, Vladivostok, östra Ryssland, den 22 maj 2019. Här en individ med mycket karaktäristiska vingtäckare för *orientalis*, ett utseende som *meena* aldrig uppvisar. A) Gråtonade mindre armtäckare med stor svart kärna som "flyter ut" vid den synliga basen av fjädrarna och rödbrun inramning som skiftar i grått. B) Skapularer kan vara lika de hos *meena* varför det är bäst att fokusera på vingtäckarna. C) Grått bröst med endast svag ton av gammelfrosa. D) Mörk/rosagrå bentrakt och buk, inte vitaktig som hos *meena*.

FOTO: PAVEL PARKHAEV

FOTO: GENNADIY DYAKIN

Vänstra fotot: *Orientalis*, adult, Kina den 20 augusti 2005. Högra fotot: *meena*, adult, Almaty, Kazakstan den 27 juni 2012 (samma bild som längst ned på sidan 46). En jämförelse mellan en *meena*-lik *orientalis* och en *orientalis*-lik *meena*. Båda individerna har likartad bredd på rödbruna kanter på armtäckarna. Ge akt på mindre armtäckarna där *meena* har skarpt avgränsad svart kärna mot rödbrun inramning. Notera att denna skillnad syns bäst på mindre armtäckare och inte behöver vara så tydlig på skapularer.

vingen varierar såklart och påverkas även av graden av slitage på fjädrarna, vilket innebär att man vid bedömningen av färgtoner måste beakta om det är olika generationer av fjädrar.

Vingtäckare och skapularer hos *meena* har en svart kärna som är skarpt avgränsad mot en relativt bred rödbrun inramning utan att "flyta ut" vid den synliga basen av fjädern, vilket är fallet hos *orientalis*. Den svarta kärnan på armtäckarna får ofta lite mer pilspetsad form hos *meena*. Trots att de mörka kärnornas utbredning och form på skapularer och armtäckare varierar hos både *meena* och *orientalis* är detta en högst användbar karaktär. För svåra individer (och ungfåglar med inbytt fjädrar) kan det vara bra att fokusera på mindre armtäckarfältet då skapularer hos *orientalis* kan vara mycket lika *meena*.

Utseendet hos de mest karaktäristiska individerna av *meena* har breda rostgula kanter mot skarpt avsatt liten svart kärna över hela vingen likt turturduva. Ett sådant utseende förekommer inte

FOTO: MATS WAERN

Större turturduva *S. o. meena*, adult, Zhabagly, Kazakstan, den 3 oktober 2012. Observera mycket ljus buk, vitaktig undergump och vitaktiga toppar på stjärtpenorna. Här syns också de grå kroppsfjädrarna nedanför vingen, vilka kan bli synliga även på en sittande fågel.

FOTO: MAGNUS HELLSTRÖM

Större turturduva *S. o. orientalis*, Beidahe, Kina, den 24 september 2012. Notera mörk flank och mörk buk. Här syns också grå kroppsfjädrar nedanför vingen, en teckning som fortsätter till undergumpen.

FOTO: MATS WAERN

Skinn från samlingen i Zoologiska museet i Köpenhamn (ZMUK). Till vänster en *orientalis* (februari) från Kina och till höger tre *meena* (maj–juni) från Novosibiriskregionen. Den stjärtpenna som ligger underst (det vill säga överst på fotot) på en hoplagd stjärt är den yttersta stjärtpennan. Notera blygrå undergump och stjärttopp på *orientalis* och vitaktig på *meena*. Vid en jämförelse med Kodak Gray Scale (nederst i fotot) ses att färgtonen inte är rent vit. Se även ljusare bukar på *meena* jämfört med *orientalis*.

hos *orientalis* (och inte heller hos studerade fåglar från övergångszonen).

Buk och undergump

Bröst och buk hos båda formerna har en gammelfrosa grundton men där inslaget av brungrått skiljer mellan underarterna. *Meena* varierar från ganska rent och ljust gammelfrosa (likt turturduva) till brungrått. *Orientalis* har i regel mörkare bröst och buk med ett större inslag av brungrått och visar sällan upp ett ljust gammelfrosa bröst. För *orientalis* sträcker sig den mörka flanken och mörka buken ner till bentrakten för att där övergå i en blygrå ton av varierande intensitet, som sedan fortsätter under hela undergumpen.

Hos *meena* är buken tydligt ljusare och vanligen med vitaktig nedre buk (vilket dock kan vara svårt att se från sidan). Även undergumpen är vitaktig, men kan vara mycket svagt grå. Om det på individer sedda från sidan förekommer tydligt ljusa partier framför benen, på såväl flank som buk, är det ett bra indicium för *meena*. En tydligt mättad blygrå undergump finns inte dokumenterad inom *meenans* utbredningsområde, i mitt material. *Meena* är dock, likt *orientalis*, grå på vingundersidan samt på kroppsfjädrar nedanför vingen, vilka kan bli synliga beroende på hur vingen hålls.

Stjärt

Hos *meena* är topparna på de yttre stjärtpenorna vitaktiga, men blir ofta gråare in mot mitten av stjärten. Här används termen vitaktig då de faktiskt sällan är rent vita utan har en svag grå anstrykning. För *orientalis* gäller som regel att toppen även på de yttre stjärtpenorna är blygråa, av varierande intensitet.

I det material som undersökts i denna studie finns ingen individ inom *meenans* utbredningsområde som har blygrå yttre stjärtpennetoppar, däremot kan *meena* uppvisa en svagt grå nyans. Från *orientalis* utbredningsområde finns det individer som uppvisar vitaktiga yttre stjärtpennetoppar, bland annat från Burjatien i södra Sibirien (personlig observation, samt foton) och från Sacha (före detta Jakutien) i nordöstra delen av utbredningsområdet (Lehikoinen & Huhtinen 2021).

Snö och förrädiskt ljus

Bedömningen av gråheten i undergump och yttre stjärtpenor kan försvåras av exponeringskvalitet i foton, starkt medljus eller underbelysning av snö. Utöver reell variation kan således vissa *orientalis* förefalla relativt ljusa (nästan vitaktiga) på undergumpen och stjärtspetsar. Detta sammantaget gör att det ibland är svårt att tillämpa och förlita sig på vitaktiga stjärtar och undergumpar.

FOTO: TOMMY HOLMGREN

Större turturduva *S. o. meena*, troligen 2K, Kivik, den 8 april 2017. Här ett exempel på en lättbedömd *meena*. Observera mycket ljus buk och vitaktig undergump. Mindre armtäckare har svart kärna som är skarpt avgränsad mot bred rödbrun inramning utan att "flyta ut" vid basen av fjädern. En vinge med detta utseende, lik turturduvans *S. turtur*, uppvisar aldrig *orientalis*.

FOTO: PER NORBERG

Större turturduva *S. o. orientalis*, adult, Kålltorp/Göteborg, den 10 februari 2013. Här ett exempel på en relativt lättbedömd *orientalis*. Ge akt på tydlig grå undergump och stjärttopp, mycket grått i bröstet samt mörk/rosagrå bentrakt och buk. Notera att de svarta fjäderkärnorna på armtäckarna inte är skarpt avgränsade mot den rödbruna inramningen och "flyter ut" vid basen av fjädern (det ska dock sägas att denna individ inte är en urtypisk *orientalis* i detta avseende).

FOTO: HENRIK WAHLBERG

Större turturduva *S. o.* obestämd underart, 1K, Blaiken, Lycksele lappmark, den 3 november 2019. Här ett exempel på ett fynd som Rk valt att inte publicera till underart. Trots hyfsad närbild är fotodokumentationen i detta fall knapphändig, vilket är fallet för ett flertal svenska fynd och då framför allt äldre fynd. De inbytta adulta mindre armtäckarna talar för *meena*, med svarta fjäderkärnor som är skarpt avgränsade mot den rödbruna inramningen. Även nedre delen av buken ser ut att kunna vara ljus, men bukteckningen är svår att bedöma. Undergumpen ses inte. I det fall det hade funnits foton i olika vinklar och bättre ljusförhållanden hade denna sannolikt publicerats som en *meena*.

”I och med denna variation och att det förekommer motstridiga fåglar i Sibirien måste en sammanvägning av flera karaktärer göras ...

Sekundära karaktärer
Näbben är i regel mörkt grafitgrå hos båda formerna, men *meena* uppvisar ofta en ljusare och gultonad yttre del av näbben och hos somliga är hela näbben ljus. Förutom generell variation verkar även näbbfärgen vara kopplad till hormonstatus, då det förefaller vara vanligare med ljus näbb under häckningstid och på individer med rödsvullen näbbas. Vissa *orientalis* uppvisar en ljusaktig näbbspets, men detta verkar betydligt ovanligare än hos *meena*.
Typiskt för större turturduva, till skillnad från turturduva, är att det på den yttersta stjärt pennan (T6) ”blöder över” svart teckning på ytterfanet. Kanske har *orientalis* i genomsnitt mer svart på ytterfanet men överlappet verkar vara totalt och denna karaktär går förmodligen inte att tillämpa vid separation av *meena* och *orientalis*. Det ska dock sägas att det inte är ovanligt att *meena* uppvisar rent vitt ytterfan på T6, likt turturduva.

UTSEENDE UNGFÅGLAR
Juvenila armtäckare och skapularer är i grunden tecknade som adulta täckare men ser urtvättade ut. Att skilja på de båda formerna utifrån teckningen på juvenila täckare verkar vara vanskligt. Det är således värdefullt om det finns inbyttat postjuvenila täckare för bedömning av underartstillhörighet.
Däremot går reglerna för undergump och buk (se ovan) att tillämpa även på ungfåglar. Huruvida vithet på stjärttopparna skiljer mellan juvenila och postjuvenila stjärt pennor är oklart och behöver studeras ytterligare. 4

Tack
Jag vill framföra ett stort tack till fotograferna Gennadiy Dyaki, Magnus Hellström, Tommy Holmgren, Per Norberg, Henrik Wahlberg och Pavel Parkhaev. Ett varmt tack även till Peter Nilsson och Jan Bolding Kristensen för tillgång till skinnsamlingen vid Naturhistoriska riksmuseet i Stockholm respektive Zoologiska museet i Köpenhamn. Ett stort tack också till Alexander Hellquist för kloka synpunkter på manus samt framtagande av utbredningskarta.

Referenser
Cramp, S. (ed.). 1985. Birds of the Western Palearctic. Vol. 4. OUP, Oxford.
Dementiev, G. P. & Gladkov, N. A. (red.) 1951. Ptitsy Sovetskogo Soiuza. Vol 2. Moskva: Sovetskaya Nauka. [på ryska]
Lehikoinen, A. & Huhtinen, H. 2021. *Meena* eller *orientalis*? Roadrunner 3/2021.

Rk:s kriterier för publicering

SOM FRAMGÅR AV den föregående artikeln varierar dräktkaraktärerna mellan *meena* och *orientalis* och det finns även en geografisk zon där oklarhet råder. I och med denna variation och att det förekommer motstridiga fåglar i Sibirien måste en sammanvägning av flera karaktärer göras för att med trygghet bestämma enskilda felflugna individer i Sverige till underart.
Vingovansidans täckare är av största vikt sammanvägt med teckningen på buken och undergumpen. Dokumenterad närvaro eller frånvaro av grått i de yttre stjärt pennorna är självfallet en viktig karaktär men den behöver inte vara avgörande eftersom det förekommer ”vitstjärtade” fåglar och även vitaktiga undergumpar hos *orientalis*.
Rk har i sin genomgång av de svenska fynden valt att enbart be-

akta fotodokumenterade fynd. För publicering ska det av foton, helst i olika vinklar och ljusförhållanden, framgå teckning på vingovansidans fjädrar, inklusive ett flertal mindre armtäckare av adult typ. Utöver detta ska teckning på buk, undergump och gärna även stjärttopp framgå.

AV DE SVENSKA 39 fynden är 34 fotodokumenterade varav tio tyvärr för knapphändigt för underartsbestämning. Totalt bedöms 15 fynd kunna publiceras som *meena* och tre som *orientalis*. Av de som efter denna genomgång fortsatt bedöms som obestämda (21 fynd) uppvisar flertalet individer karaktärer för *meena*, men antingen är fotodokumentationen för bristfällig, fågeln i juvenil dräkt eller att ”mellanformer” är svårt att utesluta.

Rk:s bedömning av större turturduva

Meena: 15 fynd
1923, 2K-hona, Ammarnäs, Lyckesele lappmark, †, (NRM, Stockholm)
1996, 1K+, Hovid, Alnön, Medelpad
2007, 2K, Sörfläke/Tvärlandsböle, Anundsjö, Ångermanland
2009, ad., Kynäsvägen 4, Huddinge, Södermanland
2011–2012, 1K, Munksund, Norrbotten
2013, 2K+, †, Jävrehattssudden, Norrbotten
2017, 2K+, Kivik, Skåne
2017, 2K+, Idivuoma, Torne lappmark
2018, 1K, Degernäs by, Västerbotten
2018–2019, 1K, Sveg, Härjedalen
2018–2019, 3K+, Gullbrandstorp, Halland
2019, 2K+, Westmanvägen, Hälsingtuna kyrka, Hälsingland
2021, 2K+, Tavleliden, Umeå, Västerbotten
2021, 1K, Stångberga, Brottbby, Uppland
2022, 2K, Utö, Södermanland

Orientalis: 3 fynd
2006–2009, 2K, Tåstorp, Falköping, Västergötland
2008–2009, ad., Tibro, Västergötland
2013, 3K+, Kålltorp, Göteborg, Västergötland

Obestämd underart: 21 fynd
1842, 1K, Härjedalen
1850, 1K+, Piteå, Norrbotten
1958, 1K+, Torstävafjärden, Ramdala s:n, Blekinge
1973, 1K+, Göteborg, Västergötland
1976–1977, 1K+, Falkenberg, Halland
1985–1994, ad. Mörbylånga, Öland
1989–1990, 1K+, Trångfors, Boden, Norrbotten
1995, 2K, Umeå uthamn, Holmsund, Västerbotten
1995, ad., Lugnvik, Kramfors, Ångermanland
2001, 1K+, Skellefteå, Västerbotten
2002, 1K, Åkersberga, Uppland
2008, 1K, Faludden, Gotland
2008, ad., Sunneområdet, Värmland
2009, 1K, Hedenäset, Övertorneå, Norrbotten
2012, 2K, Haga, Umeå, Västerbotten
2012, 1K+, Utlången, Blekinge
2012–2013, 1K, Carlshem & Haga, Umeå, Västerbotten
2018, 1K, Gamla reningsverksdammarna, Högsby, Småland
2019, 1K, Blaiken, Lyckesele lappmark
2019, 1K, Östermalm, Kristinehamn, Värmland
2020, 1K, Silverbrandtshöjden, Gällivare, Lule lappmark

UPPLEV FÅGEL- OCH NATURRESOR ÖVER HELA VÄRLDEN
MED ERFARNA RESELEDARE—BRA BOENDE—BEHAGLIGT TEMPO

ETT AXPLOCK AV RESOR 2023-2024

- **VÄSTKUSTEN 21-24 SEPTEMBER** Havsfåglar - Hållö - Skaldjursbuffé
- **KÖKAR 27 SEP-1 OKT** Vacker åländsk skärgård – Flyttfåglar - Båtfärd
- **NEPAL 16-29 OKTOBER** Himalaya - Red Panda - Pansarnoshörning
- **PORTUGAL 29 OKT-5 NOV** Stor-och småtrapp - Havsfåglar - Sagres
- **SRI LANKA 30 OKT-12 NOV** Endemer - Kattdjur - Blåval
- **MAROCKO (SÖDRA) 12-25 NOV** Sahara - Atlasbergen - Atlantkusten
- **COLOMBIA 18 NOV-3 DEC**, med möjlighet till extradagar 3-10 dec
- **KERKINISJÖN 18-22 NOVEMBER** Pelikaner - Hackspettar - Grekisk mat
- **CHILE 28 NOV-16 DECEMBER** Anderna - Albatrosser - Pingviner
- **NAMIBIA 7-21 JANUARI** Etosha NP - Safari - Victoriafallen

RESOR—GUIDNINGAR—KURSER—EVENEMANG OCH MYCKET MER SOM PASSAR ALLA OAVSETT KUNSKAPSNIVÅ.
VÄLKOMMEN ATT MÖTA GIGI SAHLSTRAND, GÖRAN PETTERSSON OCH ÖVRIGA RESELEDARE PÅ VÅRA RESOR!

För fullständigt program besök:
www.fagelguidning.se

Företags– eller privatguidning?
Hör av dig, vi löser det!
Mer info finns på vår hemsida.